

Konst som stödform

En presentation av bildkonst som stödform
vid Rudolf Steinerskolan i Helsingfors

Katja Rautalin-Långström, Maija Torkko-Laaksonen

Konst som stödform

© 2023 Katja Rautalin-Långström, Maija Torkko-Laaksonen

Inlaga: Books on Demand

Förlag: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Tryck: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-33-9439-1

Konst som stödform

En presentation av bildkonst som stödform
vid Rudolf Steinerskolan i Helsingfors

Katja Rautalin-Långström
Maija Torkko-Laaksonen
Pämbild: Rebecah Routti

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	7
VÅRT ARBETE I PRAKTIKEN	9
BAKGRUND TILL DEN KONSTNÄRLIGA STÖDPROCESSEN	10
Terapeutens roll i stödprocessen	12
Färgerna och deras betydelse	13
Motiv med stödjande inverkan	14
Årstidernas växlingar	14
Växtmetamorfoser	14
Träd	14
Djur	15
Kontraster	15
Berg och höjder	16
Sagor	16
Att läsa bilder	16
Utmaningar och möjlighet till utveckling.....	17
Utmaningar med uppmärksamhet och koncentration	18
Utmaningar med osäkerhet	18
Utmaningar med impulskontroll	18
Utmaningar med nedstämdhet och ångest	19
Utmaningar med statiskt tänkande	19
Utmaningar med metakognition.....	20
EN KONSTTERAPEUTS REFLEKTIONER, SAMTAL MED MAIJA TORKKO-LAAKSONEN	21
KONSTTERAPINS VÄG TILL FINLAND, SAMTAL MED PIONJÄREN MARINA REUTER.....	23
EN KLASSLÄRARES TANKAR, SAMTAL MED KLASSLÄRARE LENA LIETPOHJA	26
EN TIDIGARE ELEV BERÄTTAR, SAMTAL MED REBECAH ROUTTI	28

NÅGRA EXEMPEL PÅ STÖDPROCESSER	30
Stödprocess 1	30
Bilder ur stödperiod i årskurs 1.....	31
Bilder ur stödperioder i årskurs 2	33
Bilder ur stödperiod i årskurs 4	37
Bilder ur stödperiod i årskurs 5	41
Bilder ur stödperiod i årskurs 7	43
Bilder ur stödperiod i årskurs 9	46
Bilder ur period i årskurs 11, gymnasiets årskurs 2.....	48
Stödprocess 2.....	50
Bilder ur stödperiod i årskurs 1.....	51
Bilder ur stödperiod i årskurs 3	54
Stödprocess 3.....	57
Bilder ur stödprocess 3	58
Stödprocess 4.....	62
Bilder ur stödprocess 4.....	62
Stödprocess 5.....	68
Bilder ur stödprocess 5.....	68
Stödprocess 6	73
Bilder ur stödprocess 6.....	74
Stödprocess 7.....	79
Bilder ur stödprocess 7.....	80
Stödprocess 8.....	84
Bilder ur stödprocess 8.....	85
Till sist.....	91
KÄLLOR:	92

FÖRORD

Skriften du håller i din hand har blivit till av glädje, inspiration och en stark tro på ett meningsfullt samarbete. Den glädje som konstnärlig verksamhet ger, inspiration som kommer av en ständig nyfikenhet för människan, och den orubbliga tron på samarbetet som bär genom mörker och tvivel mot ljus och hopp. Boken handlar om samarbetet inom stödgruppen i vår skola, men också om samarbetet med enskilda elever under otaliga stödperioder genom åren. Boken är endast en liten glimt av ett helt livsverk, det livsverk som Maija Torkko-Laaksonen utfört som bildkonstterapeut vid Rudolf Steinerskolan i Helsingfors. Men såsom livet består av små stunder, av vilka varenda en kan bära en oant stor betydelse, hoppas vi också att boken skall kunna fånga några viktiga ögonblick ur vårt gemensamma arbete. Genom att dela med oss av dessa ögonblick, vill vi berätta om hur vi arbetat med konsten som verktyg för att leda våra elever till nya insikter och ge dem verktyg att övervinna utmaningar som de möter.

Vi vill ge läsaren en liten inblick i hur man med färg, form och motiv kan stödja elever med olika slag av utmaningar. För denna del av boken har vi, förutom oss själva, förlitat oss på de källor som nämns i källförteckningen, samt en intervju med Marina Reuter, som med sin stora kunskap, erfarenhet och livsvisdom gett oss perspektiv på vårt arbete. Vi ger också exempel på hur stödprocesser kan se ut i praktiken och vad som kan hända under vägen. Två viktiga rollinnehavare i samband med stödprocesserna förutom terapeuten, är eleven, som självklart är den mest centrala i sammanhanget, men också klassläraren, som har möjlighet att iaktta processens verkningar i elevens skolvardag. Därför vill vi gärna presentera en elevintervju och en intervju med en klasslärare.

Vi hoppas att boken ska kunna ge en insikt i hur viktigt det är att ge plats och tid för konstnärlig verksamhet. I en Steinerskola arbetar eleverna mångsidigt med konst i hela allmänundervisningen. Vad kunde väl då vara naturligare, än att använda sig av konsten även som stöd, för specialpedagogiska ändamål och för att öka elevens välmående i skolan?

I vårt arbete med eleverna, har vi tillsammans med dem, gång på gång, fått förundras över den positiva, bärande kraft som konsten har. Vi har sett glädjen i elevers och vårdnadshavares ögon när de tillsammans tittat på den synliga delen av stödprocessen, bilderna. Vi har fått höra föräldrar vittna om hur viktiga stödperioderna varit för deras barn. Vi har fått erfara att känslan av glädje, inspiration och tillfredsställelse gör att människan känner sig

trygg, driftig och kompetent. Att få övervinna en utmaning under ledning av en konstterapeut, genom eget konstnärligt övande, bidrar till en känsla av trygghet, kompetens och drivkraft även inför livet och lärandet.

Katja Rautalin-Långström

VÅRT ARBETE I PRAKTIKEN

Vid RudolfSteinerskolani i Helsingfors har, sedan år 2011, fungerat en pedagogisk stödgrupp som komplement till elevhälsogruppen. Till stödgruppen har hört en bildkonstterapeut, en eurytmterapeut och en speciallärare. Specialläraren har koordinerat gruppens arbete. Gruppen har också regelbundet fått konsultera en pedagogiskt rådgivande läkare med utbildning i allmän medicin och antroposofisk medicin, samt därmed djup kännedom om den människobild som ligger som grund för Steinerpedagogiken. Även om stödgruppen konsulterat en läkare, har vi gjort en tydlig linjedragning vid att hålla oss till pedagogisk, skolrelaterad verksamhet och inte befatta oss med medicinska diagnoser eller terapi. Vi har gett stöd för olika inlärnings- och skolrelaterade utmaningar i ett yrkesövergripande arbete mellan terapeuter och speciallärare. Tillsammans med den pedagogiskt rådgivande läkaren har vi fått fördjupa oss i hur man kan stödja elever att komma vidare med utmaningar som påverkar inläringen. Som några exempel kan nämnas utmaningar med uppmärksamhet, koncentration, osäkerhet, motorisk oro, impuls kontroll, nedstämdhet och statiskt tänkande.

Eleverna har påbörjat sina stödprocesser på initiativ av klasslärare, speciallärare, ämneslärare eller vårdnadshavare. Tillsammans har vi i gruppen belyst elevens styrkor och pedagogiska utmaningar ur olika synvinklar, så att terapeuten har kunnat bilda sig den behövliga helhetsuppfattning som lett henne till val av färger, former, teknik och motiv som bäst kunde stöda just denna elev.

De flesta av stödprocesserna har omfattat ungefär sex till åtta veckor och terapeuten har oftast träffat eleven två gånger i veckan. En del processer har fortsatt mycket längre än så. Enstaka elever har fått konstnärligt stöd i flera perioder längs med sin skoltid, den första perioden i årskurs 1 och den sista i årskurs 11, det vill säga årskurs 2 i gymnasiet. Då en period påbörjats, har vårdnadshavarna fått information om perioden och då den avslutats, har vårdnadshavarna erbjudits möjlighet att tillsammans med terapeuten och sitt barn, ibland också med en lärare eller pedagogiskt rådgivande läkare, få se på bilderna och diskutera arbetet och processen.

BAKGRUND TILL DEN KONSTNÄRLIGA STÖDPROCESSEN

Det finns många inriktningar av terapi där konsten används som uttrycksmedel på olika sätt. I denna publikation utgår vi från den konstterapi som grundar sig på ett antroposofiskt synsätt och som står i bakgrunden även för det konstnärliga stödet vid Rudolf Steinerskolan i Helsingfors. Det konstnärliga stödet grundar sig på samma människobild som hela Steinerpedagogiken. Denna bild omfattar tanken att människan har förmåga till tanke, känsla och vilja. Dessa tre förmågor har också ett samband med, och ett centrum i, olika delar av vår fysiska kropp. Tanken är centrerad i huvudets område, känslan i mitten av kroppen kring hjärtat och lungorna och viljan i lemmarna som aktivt förverkligar olika handlingar. Presentationen i detta avsnitt grundar sig både på det som skribenten lärt sig genom arbetet i stödgruppen och under sina Steinerpedagogiska speciallärostudier, samt på grundläggande litteratur om ämnet.

Låt oss utgå från att en elev behöver både tanke, känsla och vilja för att lära sig. Då man önskar stimulera och stödja någon av de tre förmågorna tanke, känsla eller vilja, kan man göra detta med olika konstnärliga metoder. Till exempel kan tanken utvecklas genom att rita, känslan genom att måla och viljan genom att modellera¹. Men som vi kommer att se, är denna indelning endast ett förenklat sätt att se på hur man förverkligar konstnärligt stöd. Man kan också se en andlig, omedveten dimension hos människan, där tanken motsvarar människans vakna tillstånd, känslan vårt halvt medvetna, och viljan vårt sömntillstånd.²

Trots att det finns en viss metodik inom konstterapi och det konstnärliga stödet, kan metoder aldrig tillämpas som några allmängiltiga recept. Varje individ och stödsituation är unik och terapeuten måste hitta en levande tillämpning som stödjer den enskilde eleven i den specifika situationen och utvecklingsfasen. Grundidén i det konstnärliga stödet är den kreativa, harmoniserande inverkan som processen har, då eleven lever sig in i färger, former och rörelse³. Det konstnärliga stödet gör inga anspråk på att analysera det förflutna, dess syfte är att förväntansfullt rikta in sig mot framtiden. Målet

-
- 1 Eva Mees-Christeller. The Practice of Artistic Therapy. Spring Valley NY: Mercury Press, 1985, 60.
  - 2 Mees-Christeller, The Practice of Artistic Therapy, 60.
  - 3 Mees-Christeller, The Practice of Artistic Therapy, 56.

Kan konst fungera som stödform i en skola? På vilket sätt kan konstnärlig aktivitet stödja utvecklingen hos barn och ungdomar? Hur tänker utbildade konstterapeuter kring dessa frågor och hur kan det konstnärliga stödet upplevas av elever och lärare? Förutom referenslitteratur och intervjuer, talar elevernas arbeten från stödperioder sitt klara, färggranna språk och ger en inblick i bildkonst som stödform vid Rudolf Steinerskolan i Helsingfors.

9 789523 394391